

**Maria Cornelia Bârliba
și Dan Mihai Bârliba**

*Comunicare și adevăr. Orizonturi
semantice*, București, Editura
Printech, 2004, 285 p.

„Comunicarea va rămâne pentru eternitate un simbol esențial și definitiv al ființei umane. Iar când acest simbol se referă la adevăruri, semnificația sa este supremă și inegalabilă.” Aceasta este concluzia expusă chiar în prefața acestei prestigioase cărți scrise de doi reputați specialiști și cercetători din domeniul logicii, filosofiei și sociologiei, carte care, având ca subtitlu sugestiv *Orizonturi semantice*, îndeamnă la reflecția viitoare pe oricine vede în problema relației adevăr-comunicare nu un subiect rigid și ermetic, ci un orizont al interpretărilor stimulative.

Cartea reprezintă o „noutate” în domeniul științei logicii și comunicării, iar abordarea relației dintre adevăr și comunicare se înscrie într-o notă de „originalitate”, fiind pentru prima dată când se tratează, în literatura română de specialitate, o asemenea problematică din perspectiva logică și filosofică, deși despre „adevăr și comunicare s-a scris foarte mult, chiar niciodată destul, mai ales că este un subiect străin, prin însăși esența sa, viziunilor absolutizante” (p. 17).

Pentru acest motiv, nici unul dintre cele opt capitole, extrem de consistente, ale cărții de față, nu și-a propus abordări și analize exhaustive în plan istoric, teoretic sau metodologic, lucrarea fiind mai degrabă, după cum spun autorii, *colecție și selecție de gânduri* (s.n.), inclusiv cu valoare ipotetică, ceea ce îl îndeamnă pe cititor la reflecție continuă, dar și la refuzul enunțurilor și judecăților insuficient fundamentate. Pentru acest motiv, autorii au preferat în locul unei prezentări sistematice și riguroase, specifice unui tratat sau unei enciclopedii,

o interpretare flexibilă, cu numeroase conexiuni și interferențe și în care logica se intersectează cu filosofia, cu epistemologia și cu teoria comunicării.

Cartea are menirea de a oferi un tablou sugestiv al triadei decizie-comunicare-adevăr, în care perspectiva semantică și filosofică presupune, din definiție, analiza adevărului ca adevăr comunicat, transmis prin intermediul limbajului. În acest context, susțin autorii, „decizia ca proces logic și, respectiv, decidabilitatea ca stare valorică nu țin de nivelul conștiinței (cunoștinței) adevărului (p. 64), postură în care decizia nu creează adevăruri, ci doar are calitatea de a identifica și fundamenta aceste adevăruri. De aceea, din punct de vedere teoretic, identificarea falsității (sau a inconsistenței) nu este nicidecum inferioară identificării adevărului (sau validității), în care – în virtutea unei logici bivalente – a dovedi falsitatea înseamnă a dovedi non-adevărul” (p.12). Limbajul (în acceptare semantică) reprezintă un element de bază pentru procesul de fundamentare a adevărului, iar precizia semantică a expresiilor supuse deciziei, a exprimării procedeelelor și regulilor de decizie, precum și a rezultatelor acestora constituie o condiție necesară, dar nu și suficientă a corectitudinii deciziei logice.

Punând în valoare virtuțile limbajului și necesitatea de a se respecta strict diversele niveluri de limbaj (limbajul-obiect și metalimbajul ca „limbaj despre limbaj”), autorii procedează la o analiză interesantă și inedită a diverselor paradoxuri care au stimulat gândirea umană de-a lungul secolelor, conchizând că, atunci când sunt înțelese, ele „constituie, la modul propriu, un element de frumusețe și atractivitate al științei logicii” (p. 196).

Procesul deciziei este analizat și evaluat din perspectiva relației sale cu procesul comunicării, acest al doilea concept primind, din partea autorilor cărții, conotații mai ample decât cele legate nemijlocit de o

serie de termeni deveniți tradiționali pentru teoria respectivă. În acest fel se explică includerea în perimetrul lucrării a unor aspecte privind resursele comunicării, în care sunt evaluate, în plan teoretic, procesul comunicării lingvistice, arta traducerii (cu raportul dintre traductibil și intraductibil și traducerea „ca act creativ”), așa-zisele „capcane” semantice și dimensiunea meta-comunicării (concepută însă la nivel lingvistic, și nu extralingvistic).

Problema deciziei (în sens semantic) nu indică existența adevărului „în formă pură”, ci doar unele dintre posibilele și multiplele sale aspecte, fapt pentru care autorii au încercat o abordare a acesteia din perspectiva logicii științei și logicii moralei, considerând că „logica nu poate epuiza în nici un fel specificitatea eticului, așa încât adevărul și falsitatea, dacă intră în domeniul moralei, nu rămân simple elemente logico-gnoseologice, ci își modifică fizionomia” (p. 241). Rămân însă numeroase elemente pentru ca, în locul unui clivaj sau al unei bariere rigide între logic și etic, să poată apărea – susțin autorii – o punte de legătură, caracterizată de prezența motivației logice, a argumentării și a anticipației logice pentru orice acțiune umană și care ne trimite imediat la lucrările de sociologie ale lui Max Weber și Vilfredo Pareto, privind raționalitatea actorului social.

Discuția despre decizie și adevăr reprezintă, în viziunea autorilor acestei cărți, și o discuție despre indecizie și falsitate, „despre caracterul relativ al metodelor logice și matematice care îl apropie pe om de adevăr, dar în nici un moment nu-i pot oferi conștiința absolută a adevărului” (p. 272). Decizia este un act subiectiv, ca orice act de cunoaștere, motiv pentru care „elementul pe care îl poate crea și realmente îl creează este tot de natură subiectivă, anume conștiința și cunoștința adevărului”

(p. 273). Ea presupune, în primul rând, ordine în gândire, coerență și sistematizare, un simț al continuității și succesiunii de momente și etape, o imagine clară a antecedentelor, asociată scopului asumat. Astfel, conchid autorii, în conceptul deciziei se intersectează „zona adevărului” și „zona comunicării”, în sensul că, în plan semantic, adevărul demonstrat, este totodată un adevăr comunicat (prin limbaj). Ca proces de natură cognitivă, „decizia are un caracter perpetuu, care nu se finalizează printr-o colecție completă, exhaustivă de adevăruri logice și nici nu se efectuează cu metode absolute pentru întreaga logică”. Pentru acest motiv, „relativitatea metodelor și, în consecință, relativitatea rezultatelor constituie o concluzie «absolută» pentru problema deciziei și, în mod paradoxal, una optimistă, întrucât numai conștiința acestei relativități este cea care dovedește perspectiva asupra necesității depășiri permanente” (p. 274).

Redactată într-un stil științific elevat, dar într-un limbaj accesibil cititorului, cartea profesorilor Cornelia și Dan Bârliba devine un veritabil stimulent și un exercițiu teoretico-interpretativ pentru cei ce sunt interesați de problematica deciziei și decidabilității și a relației sale cu nivelul comunicării/exprimării și adevărului, acesta din urmă dobândind în lucrare nu numai conotații logice, ci și etice, filosofice și chiar sociologice. Ea se adresează unui cerc larg de cititori, de formații dintre cele mai diverse (logicieni, eticieni, filosofi, sociologi), interesați, deopotrivă, de o problemă fundamentală care se înscrie în perimetrul relativității cunoașterii umane, cum este cea dintre comunicare și adevăr, generatoare de proiecte ambițioase la nivelul dezideratelor, dar și de serioase decepții în privința rezultatelor concrete.

Dan Banciu